

УДК 332.1:334.012.82(100)(045)

РЕГІОНАЛЬНА КОМПОНЕНТА ГЛОБАЛЬНОГО ІНТЕГРАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

БУЛАТОВА О.В.,
кандидат економічних наук,
доцент,
Маріупольський державний
університет

У статті розглянуто особливості сучасних інтеграційних процесів, які відбуваються на глобальному та регіональному рівнях; охарактеризовано основні якісно-кількісні зміни, що відбуваються в розвитку регіональної компоненти глобального інтеграційного розвитку світового господарства.

Ключові слова: глобальна інтеграція, регіональна інтеграція, регіоналізація, регіональні торговельні угоди

Сучасна міжнародна економічна інтеграція розвивається паралельно на двох рівнях – глобальному і регіональному. Дослідженню особливостей формування та розвитку регіоналізації в контексті глобального розвитку присвячено вагоме місце в економічних дослідженнях як вітчизняних, так і іноземних учених-економістів [6–8, 12–14, 17–19, 22]. Оскільки процеси регіоналізації не тільки посилюються в сучасній світовій практиці, а й набувають якісно нових ознак, роль і значення регіональної компоненти у глобальних інтеграційних процесах, визначення її сутності і впливу на формування єдиного глобального простору потребує подальшого дослідження.

Системна роздвоєність сучасних глобалізаційних процесів реалізується на засадах подвійного процесу не лише централізації, а й децентралізації. Розвиток світового господарства характеризує дві прямо протилежні тенденції: об'єднувальна та роз'єднувальна, або інтеграційна та дезінтеграційна [8, с.13; 3, с.134]. Інтеграційна (об'єднувальна) тен-

денція пов'язана із формуванням суперечливої цілісності нової уніфікованої соціально-економічної світ-системи; дезінтеграційна (роз'єднувальна) – спрямована на збереження диференціації відповідних цивілізаційних утворень (етнокультурна парадигма).

Логіка гомогенної цілісної системи кореспондує з принципами індустріальної глобалізації, а логіка складної гетерогенної системи – постіндустріальної цивілізації. Будучи історичним процесом, що розвивався протягом багатьох століть, глобалізація являє собою гомогенізацію світу [1, с. 107.], який слідує єдиним звичкам, нормам, принципам, з упровадженням у побут та корпоративне управління єдиних правил (стандартів) [7, с. 40].

Тривалий час гомогенна цінність передбачала домінуючість системної (інтегральної) якості і відповідно системну уніфікованість та ієрархічну підпорядкованість частин цілому. Однак за сучасних якісно нових умов втрачається притаманна принципам індустріалізму системна якість глобалізації, уніфікованість її функціональних структур, а сама глобальна економіка набуває ознак дисипативності – системної розпорошеності. Таким чином, «глобальна економіка починає розвиватися за принципами гетерогенності її системних утворень, за логікою економічної конвергенції» [2, с. 4 – 5].

Еволюція міжнародного поділу праці привела до розвитку економічної інтеграції, напями якої (глобальний і регіональний) є наслідком інтернаціоналізації і транснаціоналізації. Дані процеси у світовій економіці викликані, з одного боку, активною діяльністю ТНК, а з іншого – економічним зближенням держав у територіально-просторовому аспекті.

Об'єктивними умовами розвитку глобальної інтеграції стала інтернаціоналізація економічних процесів, яка супроводжується транснаціоналізацією на основі еволюції міжнародного поділу праці. А відтак, глобалізація виступає як прояв нової якості інтернаціоналізації «на стадії гранично можливого розвитку її ширину, а інтеграція – найвищий ступінь її розвитку глибини» [11, с. 17].

Інтернаціоналізація економічних відносин, що виникла на територіальній основі, зумовила розвиток регіональної економічної інтеграції як складного процесу, до якого залучено передусім країни з приблизно однаковим рівнем економічного розвитку. Розвиток регіональної інтеграції сприяє більшій взаємозалежності країн, що інтегруються, що, в свою чергу, також стимулює глобалізаційні

процеси, оскільки на теренах цих країн формується єдиний економічний простір – глобалізація в обмежених масштабах [4]. В той же час лібералізація економічних зв'язків, яка відбувається в межах цих блоків, стає частиною процесу глобальної лібералізації. Регіональна інтеграція пов'язана з інтенсифікацією глобалізації і несталою природою глобальної політики, а відтак – регіоналізм стає характерною особливістю глобальної економіки [9, с. 487] і виступає невід'ємною й логічною фазою глобальності. Звідси, якщо, з одного боку, посилюється інтенсифікація економічних відносин між країнами в межах певного регіонального утворення, то з іншого – глобальні економічні відносини при цьому не руйнуються, а продовжують розвиватися, хоча й повільніше порівняно з регіональними [5, с. 45].

Регіоналізація світового господарства, що проявляється через діяльність інтеграційних об'єднань, виступає як певний ступінь глобалізаційного розвитку, а з другого боку – як спосіб протидії негативному впливу глобалізації світової економіки. Саме регіональні об'єднання є активними суб'єктами глобалізації і формують позитивні й негативні прояви (полюси) глобалізації [7]. З цієї точки зору регіональні інтеграційні процеси доповнюють глобалізацію [12, с. 13], тому не можна розглядати процеси регіоналізації і глобалізації як протилежні, оскільки вони є взаємообумовленими, взаємозалежними та взаємодоповнювальними.

Регіональні інтеграційні об'єднання, які сьогодні існують у світі, перебувають на різних етапах становлення і розвитку, засновані на використанні різних моделей і форм реалізації, а відтак виникає унікальна можливість дослідження регіональної компоненти інтеграційного розвитку в якісному різноманітті, що виникає в умовах глобальної інтеграції.

Визначаючи економічну регіоналізацію як важливу тенденцію розвитку сучасного глобального простору, слід підкреслити, що саме вона сприяє [21]: формуванню таких економічних зв'язків, у яких домінують наднаціональні інтереси, посиленню взаємної відкритості економік тих країн, що входять до регіонального інтеграційного об'єднання, що, у свою чергу, стимулює створення умов для проведення реформ у рамках самого угруповання і сприяє вирівнюванню основних характеристик ринків цих країн. Отже, економічна інтеграція стає важливим ендогенним фактором зростання.

Класична схема розвитку регіональної економічної інтеграції, яку запропонував Б.Баласса [14],

передбачає поступовий перехід до глибших форм взаємодії країн-учасниць через поетапне проходження конкретних форм: зону вільної торгівлі, митний союз, спільний ринок, економічний союз, економічний та валютний союз, повну інтеграцію. Така еволюція форм регіональної інтеграції сприяє більшій взаємозалежності держав, які інтегруються, що, в свою чергу, стимулює процеси глобалізації. З другого боку, регіональні інтеграційні утворення сприяють їх відособленню і своєрідному відокремленню від глобальної системи господарювання.

Головним об'єктивним чинником інтеграції країн є забезпечення кращих умов використання обмежених ресурсів. Якщо після Другої світової війни перед регіональними інтеграційними об'єднаннями стояло завдання об'єднання насамперед виробничих ресурсів, то з розвитком продуктивних сил акценти було зміщено в бік якнайкращого використання технологічних ресурсів. Нині на перше місце висувається проблема оптимального використання інформаційних ресурсів.

Для аналізу розвитку процесів регіоналізації в звітах міжнародних організацій зазвичай виділяють 26 інтеграційних об'єднань, створених у межах географічних регіонів світу: в Африці – 9, в Америці – 8, в Азії – 5, в Європі – 3 і одне в Океанії. Крім того, у світі функціонує 4 інтеграційні об'єднання, до складу яких входять країни, розміщені в різних регіонах світу. Кожне з цих об'єднань перебуває на різному рівні інтеграційної взаємодії [23].

Посилення та поглиблення процесів глобалізації, поява якісно нових її ознак призвели до появи з кінця 1980-х років нової хвилі регіоналізації світового господарства [12, 15], в розвитку якої відбуваються не тільки кількісні, а й якісні зміни, пов'язані з диверсифікацією організаційних форм і моделей інтеграційних процесів. Регіональні торговельні угоди (RTAs) стали головною домінуючою і, можливо, незворотною тенденцією розвитку багатосторонньої торговельної системи [16, с.1], а сама регіональна економічна інтеграція дедалі частіше розглядається як форма регіональних торговельних угод, які спрямовані на включення різного типу погодження (плану) міждержавної координації торговельної, фіскальної, монетарної політики [20, с.2].

В історичній перспективі глобальні торговельні відносини ніколи не були однорідними й мали певну регіональність протягом багатьох століть [23, с.48–51]. Поступово з розвитком двосторонніх почали активно поширюватись багато-

сторонні торговельно-економічні відносини в рамках певного регіону. У другій половині XX століття торговельно-економічні відносини між країнами стали глибшими, маючи характер довгострокових, включаючи не тільки традиційно торгівлю товарами, а й торгівлю послугами, іноземне інвестування, врегулювання питань інтелектуальної власності та регуляторних режимів. Зазначені тенденції стали певним відображенням зростаючої інтеграції в світовому господарстві, як логічного продовження процесів інтернаціоналізації. У рамках деяких регіональних інтеграційних угод розвиток процесів регіональної інтеграції став більш результативним порівняно з багатостороннім механізмом регулювання торговельно-економічного співробітництва.

Стрімке поширення регіональних торговельних угод останніми роками пов'язане не тільки з лібералізацією тарифного регулювання в рамках внутрішньорегіональної торгівлі. У розвитку регіональної інтеграції з'явилися нові характерні особливості. Спершу країни все більше намагаються зробити RTAs центральним завданням національної торговельної політики через неспроможність врегулювати торговельні відносини з боку багатостороннього механізму СОТ. По-друге, RTAs стають складнішими і більш комплексними, встановлюючи в багатьох випадках такі регулювальні режими, що виходять за правила багатостороннього механізму. По-третє, укладання регіональних угод між ключовими країнами, що розвиваються, вказує на зміцнення співробітництва типу «Південь – Південь». По-четверте, суттєво зростає кількість трансрегіональних РТА у загальній кількості регіональних угод.

Експерти Світового банку в розвитку процесів регіоналізму виділяють кілька етапів [23, с.51–54]. Перша хвиля регіоналізму пов'язана з розвитком процесу континентальної інтеграції між країнами Західної Європи в 1950–1960-х роках. Протягом цього періоду відбувалося розширення кількості учасників ГАТТ одночасно зі зниженням тарифів спочатку в рамках раунду Діллона (1960–1961 рр.), а потім у в рамках раунду Кеннеді (1964–1967 рр.). В цілому за ці роки було укладено 7 регіональних торговельних угод, усі з яких мали характер внутрірегіональних. Протягом 1970–1979 років кількість уведених в дію РТА (нотифікованих та нено- тифікованих) становила вже 28, 20 з яких уперше стали мати міжрегіональний характер.

Друга хвиля регіоналізму, охопила країни не тільки Європи, а й Північної та Південної Америки, Азії, Африки. Протягом 1980–1999 років в

світі було введено в дію 177 регіональних торговельних угод, майже 60% з яких мали міжрегіональний характер. Активну участь у розвитку регіональних та міжрегіональних інтеграційних стали брати країни, що розвиваються.

Під час Уругвайського раунду переговорів (1986–1994 рр.) спостерігається посилення процесів регіональної інтеграції, учасники яких спрямовували свої зусилля на вирішення питань торговельно-економічної співпраці, в тому числі й торгівлі послугами та інтелектуальною власністю одночасно і на регіональному рівні і в рамках багатостороннього регулювального механізму.

Рекордна кількість регіональних торговельних угод була укладена протягом десяти перших років нового століття – 241 RTAs – трохи більше половини від усієї кількості діючих RTAs, починаючи з 1950 року. $\frac{3}{4}$ усіх угод, укладених за цей період, припадають на міжрегіональні інтеграційні ініціативи, в розвитку яких найбільшу активність виявили країни Східної Азії (15 регіональних та 31 міжрегіональна угоди), Європи (17 регіональних та 26 міжрегіональних угод), країни Південної Америки (3 регіональні та 28 міжрегіональних угод) [23, с. 59].

Поширення практики укладання преференційних торговельних угод паралельно з розвитком Дохійського раунду викликала чимало дебатів щодо сумісності та потенціалу розвитку багатосторонніх та регіональних підходів до торговельного співробітництва у світовому господарстві, фрагментація якого стала посилюватися. З кожним новим раундом переговорів тривалість переговорного процесу постійно зростає (Уругвайський раунд (1986–1994), Дохійський раунд (з 2001 й по нині)). У свою чергу, з кожним новим раундом переговорного процесу суттєво зростає кількість укладених регіональних торговельних угод.

Повільний розвиток переговорного процесу в рамках Дохійського раунду сприяв поширенню регіональних ініціатив у світі: з 1950 року число активних преференційних торговельних угод збільшилося до 70 в 1990 році. Стрімке зростання кількості регіональних торговельних угод у світі спостерігається з початку 1990-х років. Саме в ці роки швидкість укладання регіональних торговельних угод суттєво зросла і становила майже 300 в 2010 році [23, с. 55].

У світовому господарстві спостерігається одночасна участь країн світу в кількох регіональних торговельних угодах, які накладаються одна на одну, не тільки створюючи комплексний і складний механізм взаємодії, а й посилюючи конкуренцію

серед кількох торговельних режимів. Сьогодні майже всі члени СОТ є членами щонайменше однієї регіональної угоди (за винятком Монголії). У середньому на кожну країну – члена СОТ припадає 12 преференційних торговельних угод (для порівняння – на початку 1990-х років країна-член СОТ брала участь у середньому в двох регіональних угодах).

Регіональні торговельні угоди стали знаковою особливістю сучасної багатосторонньої торговельної системи, оскільки вони спрямовані на практичне втілення дій урядів країн, спрямованих на лібералізацію та спрощення процедур торгівлі на регіональному рівні через створення конкретних форм регіональної інтеграції – зон вільної торгівлі та митних союзів. Крім того, сучасні регіональні угоди, окрім процедур, що охоплюють торгівлю товарами, включають положення, які стосуються послуг, інвестицій, технічних бар'єрів, конкуренції тощо. Станом на початок 2011 року ГАТТ/СОТ було нотифіковано 453 регіональні торговельно-економічні угоди, з яких 288 є функціонуючими [24].

Слід зазначити, що моніторинг регіональних торговельних угод та, відповідно, їх статичний огляд ускладнюється кількома обставинами. Регіональні торговельні угоди охоплюють товари і послуги, однак статистична база, яку формує СОТ, окремо враховує торговельні угоди, що стосуються товарів, і торговельні угоди, які охоплюють торгівлю послугами. Відтак, загальна кількість регіональних торговельних угод є суттєво завищеною. База даних також враховує приєднання до вже існуючої угоди як окрему нову регіональну угоду. Крім того, важливим аспектом є також і те, що не всі регіональні угоди нотифікуються в СОТ (у першу чергу це стосується інтеграційних угод, які укладаються країнами, що розвиваються), притому що вони є активнодіючими. Крім того, якщо країни, що укладають регіональну торговельну угоду, не є членами СОТ, то подібна угода взагалі не враховується у світовій статистиці, тому можна вважати, що кількість укладених регіональних торговельних угод у світі є значно більшою, ніж офіційно заявлено СОТ.

Поряд із кількісними змінами спостерігаються й якісні зрушення у характері домовленостей щодо регіональної інтеграції [10, с.17–21]:

по-перше, це стосується переходу до відкритої моделі регіональної інтеграції, розвиток якої спрямовано на стимулювання міжнародної торгівлі, а не на встановлення контролю над торговельно-економічною співпрацею (як це було притаманно ен-

догненній концепції розвитку регіонів відповідно до концепції старого регіоналізму);

по-друге, у регіональних торговельних угодах поряд зі зниженням тарифів і квот визначається й механізм зниження інших бар'єрів, що сприятиме розвитку глибокої інтеграції країн, досягнення якої потребує широкомасштабних політичних заходів (як це було зроблено в Європейському Союзі), що виходять за межі традиційної торговельної політики;

по-третє, у світогосподарській практиці активізувалась поява торговельних блоків, які поєднують країни з різним рівнем соціально-економічного розвитку й доходу, але які виступають як рівноправні партнери в рамках укладених регіональних торговельних угод типу «Північ – Південь» (початок цього процесу пов'язано з укладанням угоди про створення Північноамериканської зони вільної торгівлі);

по-четверте, зростає кількість регіональних торговельних угод, які укладаються між віддаленими країнами, розвиток співробітництва між якими ґрунтується на принципах стратегічного партнерства, що не обов'язково пов'язано з фактором географічної близькості та спільності кордонів.

СОТ класифікує регіональні угоди за кількома ознаками [23, с. 54–59]:

рівень розвитку країн-учасниць (регіональні угоди тільки між розвинутими країнами – угоди типу «Північ – Північ»; тільки між країнами, що розвиваються, – «Південь – Південь», між розвинутими країнами та тими, що розвиваються, – «Північ – Південь»);

географічне охоплення (внутрішньорегіональні та міжрегіональні угоди в межах одного або кількох регіонів);

тип угоди (двосторонні, багатосторонні регіональні угоди або угоди між регіональними блоками);

ступінь ринкової інтеграції (зони вільної торгівлі, митний союз) та об'єкти охоплення (товари, послуги, інвестиції, регуляторна політика).

Сфера діяльності регіональних торговельних угод поширюється за межі регіональних кордонів, що надає їм ознак міжрегіональних. Слід підкреслити, що терміни «преференційні торговельні угоди» (preferential trade agreements – PTAs) та «регіональні торговельні угоди» (regional trade agreements – RTAs) в економічних дослідженнях використовують як синоніми, а термін «регіоналізму» – для характеристики розширення регіональних інтеграційних ініціатив. Оскільки більшість регіональних угод, які укладено в світі,

вийшла за межі одного регіону, то використання характеристики «регіональний» є дещо скоріше більш умовним й традиційним. Можна вважати, що використання цієї характеристики цілком підпадає під характеристику певного регіону в світовій економіці згідно з інтеграційним підходом.

Загальна кількість регіональних торговельних угод, укладених між країнами в межах певного регіону, становить 146 RTAs (32%), усі інші угоди мають характер міжрегіональних (307 RTAs, або 68% від загальної кількості). Поява такого типу міжрегіональних угод особливо притаманна останньому десятиріччю. Найбільшу активність серед регіонів світу займає Європа, країнами якої укладено 17% угод регіонального та міжрегіонального характеру, провідні позиції цей регіон займає й за показником загальної кількості внутрішньорегіональних угод – 36. Країнами Південної Америки укладена найбільша кількість регіональних торговельних угод міжрегіонального характеру – 52 RTAs [23, с.57–59].

Таблиця

Динаміка укладання діючих регіональних торговельних угод: регіональний аспект, кількість

Рік	Регіональний розподіл	Африка	СНД	Європа	Південна Америка	Центральна Америка	Кариби	Західна Азія	Близький Схід	Океанія	Східна Азія	Північна Америка
1950	внутрішньорегіональні	2	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0
–	міжрегіональні	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1960	внутрішньорегіональні	1	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0
–	міжрегіональні	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1970	внутрішньорегіональні	1	0	5	0	1	0	0	0	1	0	0
–	міжрегіональні	2	0	3	3	1	2	2	2	1	2	2
1980	внутрішньорегіональні	5	0	1	1	0	0	0	0	2	0	0
–	міжрегіональні	1	0	1	11	9	4	1	2	0	1	6
1990	внутрішньорегіональні	12	25	10	9	0	0	2	2	1	2	1
–	міжрегіональні	11	1	12	10	8	3	1	14	0	0	8
2000	внутрішньорегіональні	3	4	17	3	5	0	5	5	1	15	0
–	міжрегіональні	17	3	26	28	16	10	10	12	9	31	21

У розвитку регіональних торговельних угод з точки зору їх типу можна визначити такі тенденції. З одного боку, зростає кількість двосторонніх регіональних угод, що об'єднуються у багатосторонні угоди, з іншого – вже існуючі регіональні блоки розвивають регіональний інтеграційний процес від імені своїх країн-членів.

Із поширенням практики укладання регіональних торговельних угод між країнами, що не належать до одного регіону, об'єктивно збільшуються можливості саме для створення зон вільної торгівлі, оскільки вони спрямовані на розвиток ліберальних умов щодо доступу на ринок іншої країни,

з якою укладається угода, і не обмежуються наявністю спільних кордонів, які передбачаються при створенні митних союзів. Крім того, утворення зон вільної торгівлі дає можливість одній і тій же країні брати участь одразу в кількох інтеграційних утвореннях.

Таким чином, поширення регіональних угод протягом останніх 25 років пов'язане з широкою мережею учасників, які відрізняються за рівнем розвитку й реалізують різноманітні двосторонні, багатосторонні та міжрегіональні ініціативи типу Північ – Північ, Південь – Південь, Північ – Південь. Міжнародне торговельно-економічне співробітництво в цілому стає більш поширеним і охоплює велику кількість країн, між якими укладено певні угоди, і які підпадають під певні правила глобальної архітектури СОТ. Торговельні угоди в цілому стали глибшими та ширшими, оскільки охоплюють принципово нові сфери діяльності, пов'язані з торгівлею послугами, рухом іноземних інвестицій, захистом прав інтелектуальної власності, механізмом державних закупівель тощо. Усе це стало певною мірою відповіддю на поглиблення інтеграційних процесів у світовому господарстві в цілому, а також посилення глобалізаційних спрямувань у реалізації національних політик. І нарешті, незважаючи на те, що світова торгівля стала поступово більш відкритою і менш дискримінаційною, регіональні інтеграційні ініціативи ще більше поширюються, а це є свідченням того, що протягом останніх десятиліть країни мають інші мотиви, ніж просто отримання вільного доступу на ринок.

Підсумовуючи, слід підкреслити, що регіоналізація стала беззаперечним фактом сучасного роз-

витку глобалізованого світу, причому розвиток нових форм регіональної економічної взаємодії відбувається без обов'язкової залежності від географічного фактора – територіальної близькості. Відтак, можна вказати на дві якісні ознаки розвитку сучасного світового господарства: гомогенну та гетерогенну. Відповідно до інтеграційної тенденції у світовому господарстві формується цілісна система з певним набором елементів (регіонів світу), між якими розвиваються стійкі економічні зв'язки (*гомогенна ознака*). Однак поряд із цим відбувається й посилюється диференціація сформованих територіальних угруповань (*гетерогенна ознака*). У результаті одночасного розвитку цих двох ознак посилюється суперечливість глобалізації, яка виявляється в посиленні взаємопроникнення різних соціально-економічних систем, створенні нових наднаціональних союзів, які, у свою чергу, посилюють фрагментарність світового господарства через поглиблення асиметрії розвитку країн світу.

У сучасному світі відбувається якісно новий процес регіональної реструктуризації глобального простору, пов'язаний із глобальною регіоналізацією, а відтак потребує подальшого дослідження механізм інституційного розвитку глобальної регіоналізації (правила процедури, що регламентують цей процес з боку наднаціональних інституцій), функціонального розвитку (розширення та поглиблення взаємодії в рамках існуючих у світовому господарстві регіональних інтеграційних утворень), інтеграційного розвитку (розвиток форм регіональної інтеграційної взаємодії на континентальній та міжконтинентальній основі).

ПОСИЛАННЯ

1. Бади Б. От суверенитета государства к его жизнеспособности/Б.Бади // Мировая политика и международные отношения в 1990-е годы: взгляды американских и французских исследователей: пер. с англ. и фр.; под ред. М.М.Лебедевой и П.А.Цыганкова. – М. : Моск. науч. обществ. фонд, 2001. – 172 с.
2. Гальчинський А. Методологія аналізу економічної глобалізації: логіка оновлення /А.Гальчинський // Економіка України. – 2009. – №9. – С. 4 – 18.
3. Гражевська Н. Економічні системи епохи глобальних змін /Н.Гражевська, – К. : Знання, 2008 – 431 с.
4. Долішній М., Глобалізація та її регіональні виміри /М.Долішній, У.Садова, Л.Семів// Регіональна економіка. – 2002. – №3. – С.7 – 24.
5. Загашвили В. Государство на новом этапе экономической глобализации /В.Загашвили // Мировая экономика и международные отношения. – 2009. – №5. – С.43 – 51.
6. Иноземцев В.Л. Пределы «догоняющего» развития/ В.Л.Иноземцев, – М.: ЗАО «Издательство «Экономика», 2000. – 295 с. – (Экономические проблемы на рубеже веков).
7. Педфтиев В. Развивающийся мир: глобализация или регионализация? / В.Педфтиев, В.Черновская // Мировая экономика и международные отношения. – 2000. – № 7. – С.39 – 47.
8. Управління міжнародною конкурентоспроможністю в умовах глобалізації економічного розвитку: [монографія]: у 2 т. / Д.Лук'яненко, А.Поручник, Л.Антонюк та ін. – К. : КНЕУ, 2006. – Т.1. – 592 с.
9. Цивилизационная структура современного мира: в 3 т. – т.1: Глобальные трансформации современности; / под

ред. Ю.Н.Пахомова, Ю.В.Павленко. – К. : Наук. думка, 2006. – 685 с.

10. *Шифф М.* – Региональная интеграция и развитие / Морис Шифф, Л.Алан Уинтерс ; пер.с англ.; Всемирный банк. – М. : Весь мир, 2005. – 376 с.

11. *Шишков Ю.В.* Интеграционные процессы на пороге XXI века: почему не интегрируются страны СНГ/ Ю.В.Шишков. – М.: III тысячелетие, 2001. – 478с.

12. *Шишков Ю.* Регионализация и глобализация мировой экономики: альтернатива или взаимодополнение? / Ю.Шишков // Мировая экономика и международные отношения. – 2008. – №8. – С. 3 – 20.

13. *Albertin G.* Regionalism or Multilateralism? A Political Economy Choice. – International Monetary Fund, 2008. – 1 – 26 p.

14. *Balassa B.* The theory of Economic Integration. – Homewood, Illinois: Richard D. Irvin, 1961. – 304 p.

15. *Breslin S.* New regionalism(s) in the global political economy. Conceptual understanding in historical perspective / S.Breslin, R. Higgott // Asia Europe Journal. – 2003. – No1. – P.167–182.

16. Crawford Jo-Ann, Fiorentino Roberto V. The changing landscape of regional trade agreements / by Jo-Ann Crawford and Roberto V. Fiorentino. – Geneva: World Trade Organization, 2005. – 33 p.

17. *Haas E.B.* The Obsolescence of Regional Integration Theory // Research Series, Institute of International Studies. Paper no. 25. — California: Berkeley, 1975. – 123p.

18. *Lindberg Leon N., Scheingold Stuart A.* Regional integration: theory and research. – Harvard: University Press, 1970 – 427 p.

19. Lombaerde Philippe de, Langenhove Luk van, Multilateralism, regionalism and bilateralism in trade and investment: 2006 world report on regional integration. – United Nations Conference on Trade and Development Springer, 2007. – 277 p.

20. *Mukhopadhyay K., Thomassin P.* Economic and Environmental Impact of Free Trade in East and South East Asia/ Kakali Mukhopadhyay, Paul J. Thomassin. – New York: Springer Science+Business Media B.V., 2010. – 209 p.

21. *Rivera-Batiz Luis A.* Economic Integration and endogenous Growth / L.A.Rivera-Batiz, P.M.Romer // The Quarterly Journal of Economics, Vol.106. – No.2 (May, 1991). – P.531 – 555.

22. *Robson P.* The Economies of International Integration/ P. Robson – London: Routledge, 1998. – 334 p. – (3-rd ed.)

23. World Trade Report 2011. The WTO and preferential trade agreements: from co-existence to coherence. – Geneva: WTO Publications, 2011. — 251p.

24. http://www.wto.org/english/tratop_e/region_e/region_e.htm

Bulatova O.V. Regional component of the global integrational development / Mariupol State University.

The article examines the particularities of modern integration processes at the global and regional levels. In the article are described the main qualitative and quantitative changes in the development of regional component of global integration of world economy.

Key words: global integration, regional integration, regionalization, regional trade agreements.

Булатова О.В. Региональная компонента глобального интеграционного развития / Мариупольский государственный университет.

В статье рассмотрены особенности современных интеграционных процессов, которые происходят на глобальном и региональном уровнях; охарактеризованы основные качественно-количественные изменения, происходящие в развитии региональной компоненты глобального интеграционного развития мирового хозяйства.

Ключевые слова: глобальная интеграция, региональная интеграция, регионализация, региональные торговые соглашения.

Стаття надійшла до редколегії 12.03.2012

Прийнята до друку 27.03.2012